

КРАТКА КРИТИКА ПРЕСУДЕ ДР. РАДОВАНУ КАРАЦИЋУ

Увод

Током протеклих дванаест година проведених у Трибуналу у Хагу, где сам био ангажован у тимовима одбране Слободана Милошевића, Момчила Крајишника, Драгољуба Ојданића, Милана Гвере и Радована Караџића, имао сам несвакидашњу прилику да изблиза и натенане посматрам, учим и докучим како функционише институција која себе, с правом или не, сматра једним од утемељивача и заштитника међународне правде. Сваки нормалан човек би се сложио са слоганом те институције који гласи: "Привођење ратних злочинаца правди и правда за жртве". Заиста, тај међународни суд је имао историјску прилику не само да се наметне као институција у коју човечанство гледа са дивљењем, већ и као фактор који је на простору бивше Југославије успео да помири завађене народе и помогне им да крену даље у будућност, остављајући иза себе претешко бреме прошлих, крвавих времена. Нажалост, Трибунал је пао на оба теста.

Упркос томе, хашком суду сам искрено захвалан за несебичну помоћ коју ми је несвесно пружио у развијању изузетних аналитичких способности да под екстремним временским и другим притисцима будем у стању да одвојим битно од небитног, истинито од лажног и да на основу оригиналних и савремених докумената, којима сам имао неограничен приступ, створим себи реалну слику рата у бившој Југославији. Та слика је потресна, гадна, комплексна и највише одговара оној Ђопићевој - "Знам ја нас...".

Цело то хашко искуство је било испуњено бројним, намерним или случајним, пропустима Трибунала, о којима бих могао потанко да пишем сатима и данима, али ретко који пропуст, грешка или зла намера се може поредити са пресудом Радовану Караџићу.

Одмах на почетку је важно да додам да нико из тима одбране, укључујући и самог др. Караџића, није ниједног тренутка оспоравао злочине против припадника других нација за које су постојали докази. Много је Срба који се квалификују за горе споменуто Ђопићеву кованицу, а ја сам имао више него довољно прилике и времена да сазнам ко су неки од тих изрода. Свакој невиној жртви смо се, у нашем тиму одбране, поклонили и за њу, онако у себи, помолили, упркос чињеници да су многобројне жртве из нашег народа остале непримећене, а злочини против њих некажњени. Тема овог текста, дакле, нису невине жртве било које нације и вере, које су страдале под разноразним околностима. Искључива тема овог текста је кривична одговорност првог председника Републике Српске, др. Радована Караџића.

Као релативно млад правник сам имао прилику да у притворској јединици Трибунала упознам, тада дупло старијег, Радована Караџића, који ме је, због мог дотадашњег хашког искуства, ангажовао да му помогнем у припреми суђења и вођењу одбране. С обзиром да сам до тада већ увелико живео на Западу и да сам се наслушао свакаквих, углавном негативних, прича о њему, ни сам нисам знао шта да очекујем од мог сусрета са Караџићем. Зато сам том сусрету пришао са опрезом и тај опрез чувао и сачувао до последњег дана у судници. Чињеница да сам годинама скоро свакодневно проводио време са Радованом Караџићем само је делимично утицала на стварање мог мишљења о њему. Нисам био лењ, па сам искористио прилику да прочитам, погледам, прегледам, преслушам и анализирам све Караџићеве говоре, прислушкване телефонске разговоре, интервјуе, писма и званичне акте, дакле све што је у периоду 1990-1996. године Караџић написао, потписао или изговорио. У том смислу и у ту сврху сам прегледао око 5500 писаних, аудио и видео докумената који су ми били доступни.

Поред тога, током суђења сам био у могућности да, након пропитаних и анализираних 600-ак сведока тужилаштва и одбране, након 11.000 уведених доказних предмета садржаних на преко 146.000 страница, након 48.000

страница транскрипта судске расправе и након 2.000.000 страница докумената обелодањених од стране хашког тужилаштва, створим јаснију слику о рату у Босни и Херцеговини и Караџићевом месту у њему. На основу тих хиљада и хиљада прочитаних страница, узео сам слободу и право да изнесем своје мишљење о Караџићевој пресуди, за које чврсто верујем да није произвољно.

Свеобухватни "удружени злочиначки подухват"

Најрелевантнији делови пресуде др. Караџићу се односе на избијање рата у БиХ, прву ратну 1992. годину у двадесетак општина под контролом Републике Српске, као и на Сарајево и Сребреницу. Судско веће се одмах на почетку побринуло за изненађење и своју причу у пресуди започело у октобру 1991. године, када, како кажу, на седници скупштине БиХ Радован Караџић наступа као бог рата који се противи независности БиХ, промовишући у наредним месецима своју идеологију о неопходности српског јединства на штету других народа, организујући паралелне, српске органе власти у БиХ преко којих ће, како тврде судије, Срби на силу заузети територију коју су сматрали својом, а затим са те територије плански и систематски протерати Муслимане и Хрвате. Све се то, према судском већу, дешава у неком историјском, правном и политичком вакуму, у којем није било места за доказе одбране о илегалним, противуставним, а неретко и криминалним активностима руководства СДА и ХДЗ.

Читајући пресуду по први пут, обични читалац који није помно пратио суђење, нема сумње да се српско руководство у БиХ заиста удружило и уротило против суверене Босне и Херцеговине. Стварање таквог утиска је било могуће само на један начин, а то је да судско веће у потпуности и бесрамно игнорише на стотине доказа које им је предочила одбрана и које је то судско веће прихватило, а који су доказали да су СДА и ХДЗ предвођени Изетбеговићем, Бехменом, Халидом и Хасаном Ченгићем, Кљујићем, Бољковцем, Шпегељом и

многим другима, пре тог фамозног октобра 1991. године, већ увелико радили на војној организацији СДА и ХДЗ у БиХ и СФРЈ, да су свесно и директно кршили савезне и републичке уставе и законе, да су вршили нападе на ЈНА а од републичке полиције правили сопствену партијску војску, те да су одговорни за бројна кривична дела о којима постоје аутентични аудио и видео снимци, као и оригинални документи са потписима наведених вођа босанских Муслимана и ХДЗ из Хрватске и БиХ.

Судско веће једноставно није нити једну једину реч проговорило о овим доказима који су им предочени на неких педесетак страница (од укупно 874 страна) завршног поднеска одбране. Закопали су главе у песак и правили се да докази не постоје, а управо су ти докази пружали контекст и били неопходни за разумевање и доношење суда о Караџићевом стању свести и његовим поступцима. Да цитирам самог Караџића, то је као када би гледали боксерски меч у којем је на телевизији приказан само један боксер, који бесмислено млатара рукама и којег, наравно, сви гледају као агресивца који тражи кавгу. Управо тако је хашки суд пресудио да се српско руководство напрасно и ничим изазвано удружило у злочиначки подухват у октобру 1991. године с циљем да у рату, који ће избити тек у априлу 1992. године, протера нерспско становништво са српских територија.

Међутим, свако разуман ће на основу **свих** доказа доћи до закључка да након сазнања да СДА и ХДЗ не само да немају намеру да искрено преговарају и пронађу решење које би задовољило све три стране у БиХ, већ да се војно организују кршећи целокупни савезни и републички правни поредак, српска страна **реагује**, дакле не делује проактивно већ реагује на илегалне активности СДА и ХДЗ, те **јавно**, а не тајно, након молби и упозорења "партнерима" из СДА и ХДЗ и "партнерског" игнорисања тих молби и упозорења, оснива своје органе власти у оквиру једине, међународно признате, суверене државне творевине - Југославије. Нажалост, Југославија у Хагу ни као таква није имала никаква права па су чак и насилни напади на

њене институције, који би у свакој другој земљи били проглашени незаконитим а починиоцима било суђено, сматрани дозвољеним. Верујем да је свима јасно шта би се, рецимо, догодило нападачима на немачку војску која се налази у Немачкој, као што је то био случај са нападима на ЈНА и њене касарне у тренутку када је ЈНА била једина легална оружана сила на територији једине међународно признате СФРЈ. Ово није само питање за нас легалисте, којима изгледа судско веће више не припада, већ, како се испоставило, за све грађане бивше СФРЈ, јер када из једне заједнице уклонимо устав и законе, преостаје само анархија и закон јачег.

Судско веће у предмету Караџић је тако цео случај обрнуло наглавачке, те је конфликт у БиХ разматрало као да је до априла 1992. БиХ, а не СФРЈ, била међународно призната држава и као да су босански Срби у ствари сепаратисти, а не они који нису желели заједнички живот у заједничкој држави Југославији. Међутим, чак и ако, попут судског већа, занемаримо целокупан друштвени, политички и правни контекст кризе у СФРЈ и БиХ, ако занемаримо уставе СФРЈ, БиХ, Хрватске и других република као и тадашње међународно право који нису дозвољавали једностране сецесије и прихватимо искривљену и, у темељу, погрешну тезу судског већа да су Срби у БиХ уствари били сепаратисти јер су желели своју републику у оквиру БиХ од тренутка њене независности, даљи текст ће показати да ни у таквим околностима др. Караџић није кривично одговоран за оно што му се ставља на терет. Даљи текст ће показати да је Караџић као одговор на сецесионистичку политику СДА и ХДЗ, тражио само политичко, а не насилно физичко одвајање од Муслимана и Хрвата, као и да је радио на стварању српског ентитета у оквиру којег би живели сви они који су ту већ живели невезано од њихове националности.

Бесмисленост пресуде и неразумност судског већа

Судско веће је најпре признало у параграфу 3475 првостепене пресуде да политички циљеви руководства босанских Срба нису били злочиначки. Међутим, судије су сматрале да су ови политички циљеви поставили темеље за државне структуре преко којих ће се касније у току рата спровести етничко чишћење и остварити злочиначки циљ. Кључно питање је, дакле, да ли су државне структуре Срба у БиХ, као што су Скупштина, Влада и Председништво, настале или деловале у циљу трајног уклањања босанских Муслимана и Хрвата са територија под контролом босанских Срба.

На запрепашћење одбране, судско веће је током своје анализе свесно и намерно потиснуло и игнорисало ослобађајуће доказе који се налазе у многобројним приватним (прислушкиваним) разговорима и јавним иступима др. Караџића, приликом којих је доследно објаснио разлоге за оснивање органа босанских Срба. Иако је суд зажмурио пред морем ослобађајућих докумената, ипак је био присиљен да примети један део тих доказа, које је раштркао по разним местима у пресуди и натерао аутора овог текста да их поново сакупи на једно место и изнова анализира у светлу судских закључака.

Новом анализом судског резоновања се долази до спознаје да само неколико дана пре избијања рата, у време када би се оправдано могло очекивати да је Караџић увелико развио своју злочиначку намеру, судско веће примећује да се Караџић обратио српским посланицима у Скупштини и рекао да *"нисмо хтјели подјеле. Нисмо хтјели разарање ничега заједничког. Све смо се надали да ће силе јединства надвладати над силама разарања. Нисмо повукли ниједан потез а да за то није претпостављао префикс који нас је на то натерао."*

Исто тако је суд установио да је Караџић 18. марта 1992. године прихватио тзв. Кутиљеров споразум, који је, између осталог, предвиђао да ће БиХ бити држава састављена од три конститутивне јединице, у оквиру којих ће припадници народа који би били у мањини уживати сву могућу заштиту. Истог тог дана, 18. марта 1992. суд даље примећује да се Караџић обратио

српским посланицима и рекао им да морају да предузму *"све да се успостави фактичко стање да основу правде и права, уз пуно уважавање грађана друге националности. По томе ће људе цијенити. Биће вероватно разних пресељавања, али ништа не смије бити под притиском"*.

Само неколико дана касније, 24. марта 1992. године, вели хашки суд, Караџић се још једном обратио посланицима и рекао им да *"ми не намјеравамо никога да нападнемо. Друга важна ствар јесте да се нигдје не шире жаришта у БиХ. Новоформиране општине морају што прије да успоставе своје органе. И, мир по сваку цијену, свугда гдје год можемо мир."*

Наведене изјаве су само делић ослобађајућих говора које је Караџић изговорио у Скупштини, а са којима се суочило судско веће, које је, тако суочено, морало да одлучи шта са њима да уради, с обзиром на то да се никако нису уклапали у осуђујућу пресуду. Хашки суд доноси креативну одлуку да су сви ослобађајући говори у Скупштини заправо неискрени, пропагандни говори који су намењени јавности. Међутим, проблем представља то што се сам хашки суд, на веома селективан начин, позива на неке од тих говора као доказ да Караџић заправо поседује злочиначко стање свести, па тако сада испада да су сви наводно инкриминишући говори веома кредиблини и да само такви говори нису држани у пропагандне сврхе.

На пример, у параграфу 3092 пресуде, судско веће закључује да је *"нарочито поучан"* Караџићев говор у Скупштини босанских Срба одржаној 18. марта 1992. године, који наводно доказује да су босански Срби имали неке злочесте стратешке циљеве, који су ***морали да остану тајна***. С друге стране, у параграфу 3054, суд закључује да је Караџићев говор ***на истој седници*** од 18. марта 1992. године у којем он посланицима објашњава да *"ником не смије да фали ни длака, без обзира на вјеру, нацију. Сви морају да се осјећају потпуно сигурно. Зато вас молим да на терену учините све да се успостави фактичко стање на основу правде и права, уз пуно уважавање грађана друге*

националности” у ствари само пропаганда за ширу јавност. Изгледа да су посланици имали неки несвакидашњи дар да разазнају у којим секундама једног те истог говора је Караџић обмањивао јавност бринући се тобож за грађане друге вере, а када је са посланицима делио своје злочиначке мисли.

Бесмисленим објашњењима судског већа ту, нажалост, није крај. У параграфима 2944 и 2948 пресуде, суд закључује да је Скупштина босанских Срба била платформа преко које је Караџић ширио злочиначку идеологију и посланицима давао инструкције за остваривање те идеологије, што је затим спровођено на терену у српским општинама. Једини проблем са овим закључком суда је тај што је Караџић, као што је суд признао у параграфу 3054 пресуде, наложио посланицима у Скупштини да постигну мир по сваку цену, да се поштују права грађана других националности, да нико не сме да буде повређен, без обзира на веру и нацију и да било какво пресељење не сме да буде под притиском. Суочено са овим говорима, судско веће није имало куд него да призна у параграфима 3055, 3063, 3334 и 3356, да је Караџић и на другим скупштинским седницама, у сред рата, посланицима изричито наложио да Муслимани и Хрвати морају имати једнака права и привилегије, да ће права Муслимана и Хрвата који живе у Републици Српској увек бити заштићена, да босански Муслимани нису грађани другог реда, да владини званичници покушавају да их убеди да немају чега да се плаше, као и да се Србима који су починили злочине мора судити.

Свако ко помно прочита пресуду приметиће да је судско веће невољно признало и препознало **75 случајева** широм пресуде у којима је др. Караџић позивао на мир, наређивао заштиту Муслимана и Хрвата, наређивао спречавање кривичних дела против њих и захтевао истрагу и кажњавање злочина почињених против цивила и заробљеника супротне стране. Упркос томе, судско веће није донело **нити један једини** закључак који би био у корист др. Караџића. Уместо тога, суд неумољиво и безобзирно закључује да је Караџић знао да ће бити рата, да је био свестан да ће његов циљ етничке

поделе довести до насиља и да је упркос томе он наставио да стреми ка том циљу, као и да је присилно премештање становништва било испланирано са највишег нивоа власти босанских Срба.

Ипак, судско веће је некако морало да објасни због чега све те бројне ослобађајуће доказе не треба узети за озбиљно. Суд је то објаснио чињеницом да је постојала јасна разлика између онога што је Караџић наређивао и начина на који су босански Муслимани и босански Хрвати третирани у пракси, што, према судском већу, све упућује на закључак да је Караџић био неискрен и лукав, те имао за циљ да својим говорима и наређењима превари међународну јавност и ублажи притисак на Републику Српску.

Овакав закључак судског већа би био могућ да није неколико несавладивих препрека на путу којим је хашки суд кренуо. Као прво, судско веће је олако прешло преко огромног броја доказа одбране, представљених у 138 параграфа завршног поднеска, који доказују да је након избијања рата дошло до анархије и хаоса на терену које власти на Палама не само да нису контролисале, него у највећем броју случаја, због прекинутих комуникација, нису ни имале сазнања шта се заиста догађа на терену. Као друго, чак и да је Караџић из неморалних разлога наређивао спречавање и кажњавање кривичних дела против Муслимана и Хрвата, то не мења чињеницу да је нижим структурама управо то наређено - спречавање и кажњавање кривичних дела против несрпског становништва. Као треће и најважније, и само судско веће је у најмање 17 параграфа своје пресуде установило да су многобројна Караџићева наређења и говори били **строго поверљиве** природе, тј. да се радило о документима који су били искључиво за интерну употребу, којој јавност, како домаћа тако и међународна, није имала приступ. Суманута је и сама примисао да је председник Караџић током рата, све време тајно а лажно, наређивао потчињенима да штите несрпско становништво.

Према томе, једини могући разумни закључак на основу доказа и, посебно, на основу 75 случајева које је судско веће препознало као непрекидне "лажне" напоре Радована Караџића да се заштити несрпско цивилно становништво, је то да је Радован Караџић био доследан у својим приватним и јавним наступима и да није имао злочиначко стање свести које му је судско веће приписало. Важно је напоменути то да је, у оквиру тих 75 примера, судско веће цитирало Караџићеве прислушкиване телефонске разговоре, поверљиве састанке са војним и политичким руководиоцима, поверљиве и строго поверљиве наредбе, говоре у Скупштини, интервјуе за медије, говоре на митинзима и у разним другим околностима. Караџићево стање свести ниједног тренутка није нити кренуло у правцу, а камоли достигло злочиначки праг. Уместо тога, у сред рата, када су главе усијане а мржња према непријатељу на врхунцу, Караџић је својим актима именовоа Муслимане и Хрвате на одговорна места у правосудним органима, а посланицима говорио да *"ми морамо да поштујемо женевске конвенције"*.

Све до сада наведено доказују оригинални документи из периода 1990-1996, а тужилаштво ни међу тих **два милиона** страница није успело да понуди ниједан конкретан доказ против Караџића, осим фамозне директиве бр. 7 из марта 1995, о чему ће бити речи касније када се будемо бавили догађајима у Сребреници. Поред оригиналних докумената, Караџићеву невиност су потврдили и својим сведочењем подржали свих 19 челних људи РС, који су сведочили као сведоци тужилаштва, одбране и судског већа, и који су били једини сведоци који су располагали кредибилним, инсајдерским информацијама о стварним намерама и поступцима Радована Караџића. Међутим, судско веће је једноставно одбило њихове исказе у целости као неискрене, или их је, ако би им затребало, селективно анализирано, заборављајући да цитирају ослобађајуће делове изјава и сведочења.

На исти начин је судско веће одбило да своју пресуду базира на сведочењима **157 сведока одбране**, који су, како је судско веће закључило, сви превалили

далек пут до Хага да лажно сведоче. С друге стране, судско веће је поверовало свим сведоцима тужилаштва, осим онима који су сведочили о Караџићевој невиности. Није помогло ни то што је одбрана, само за предратни део, у спис увела **100 докумената** који директно доказују да Караџић никада није планирао прогон Муслимана и Хрвата, нити је прижељкивао рат како би тај циљ остварио. То потврђује чак и општепознати Караџићев говор у БиХ Скупштини из октобра 1991. где је он наводно наступио као бог рата предвиђајући нестанак Муслимана ако до рата дође, јер је Караџић, ако ћемо поштено, у том говору рекао да *"након уставног насиља слиједе сва друга насиља, ми се више не питамо са ситуацијом, ако доспијемо су стање у које су доспјеле Словенија и Хрватска, с тим што би у Босни и Херцеговини тај пакао био хиљаду пута тежи и не би било начина да се заустави. Како ћете ви спријечити да свак сваког не убија у Босни и Херцеговини? Ако дође до катастрофе, то ће бити катастрофа и српског и муслиманског и хрватског народа јер смо измијешани. Срби никада нису напали Муслимане, нити ће икад напасти. Али хаос који би могао настати којим више нико не би могао управљати. Ја вас молим да вечерас свијету у Босни и Херцеговини поручимо да рата бити неће јер ред је у нашим рукама, хаос више није ни у чијим рукама."*

Није помогло ни то што је генерал Младић током рата све уредно записивао у свој дневник, па је тако записао да је Караџић инсистирао да се не сме вршити притисак на цивиле да напуштају своје домове и да се свима који су напустили Републику Српску мора омогућити да се врате. Нажалост, одбрана и поред огромног броја очигледно ослобађајућих доказа није успела да онемогући тужилаштво да ван разумне сумње докаже Караџићеву кривицу из једног, јединог разлога: неразумности људи који су пресуђивали.

Сарајевска прича

О Сарајеву је до сада испричано пуно ратних прича, од оних који су описали тамошњи рат као опсаду града од стране лудих Срба који са околних брда

свакодневно и без разлога гранатирају град, до прича које су рат у Сарајеву описале реално. Чињенице засноване на стотинама аутентичних докумената из тог времена, углавном дневних војних извештаја зараћених страна, указују на то да се у Сарајеву водио рат између, с једне стране, неколико десетина хиљада војника Армије БиХ, који су били распоређени по целом граду, укључујући и многоброје цивилне објекте попут школа, болница, вртића итд, те с друге стране неких двадесетак хиљада припадника Војске Републике Српске који су имали премоћ у артиљерији. На околним брдима су се налазили и једни и други. При том треба напоменути да су са обе стране градске линије фронта страдали цивили, који су свакодневно проживљавали пакао сарајевског ратишта, што нико из Караџићевог тима одбране није оспоравао.

Судско веће је, по ко зна који пут супротно доказима, пресудило да је негде између 20. и 28. маја 1992. године организован састанак на којем су поред Караџића били присутни генерал Младић, политичко руководство босанских Срба и тадашњи командант Сарајевско-романијског корпуса ВРС, генерал Шипчић. Током тог састанка је, тврди хашки суд, донета одлука да се у циљу ослобађања блокираних војника ЈНА по сарајевским касарнама, изврши масовно бомбардовање града из свог могућег наоружања, што је представљало почетак српског удруженог злочиначког подухвата за Сарајево. Једини проблем за судско веће је било то што се овај састанак никада није догодио.

Аљкавост пресуде се огледа у чињеници да је ту пресуду вероватно писало више људи, судских сарадника, који нису ускладили свој рад и међусобно се договорили шта пресуђују. Због тога судско веће у једном делу пресуде тврди да се овај састанак догодио и да је састанку присуствовао Караџић, а онда у другом делу пресуде, у фус ноти 13380 уз параграф 4026, судско веће тврди да је баш у том периоду, од 20. маја до 30. маја 1992. године Радован Караџић био у Лисабону, што уосталом потврђује и неколико других докумената: дневник генерала Младића, записник Уједињених Нација и неколико прислушканих

телефонских разговора из којих се јасно да закључити да Караџић није у Босни. Истина је, дакле, да је наводни круцијални састанак, на којем је договорена злочиначка стратегија за Сарајево, измишљен.

Поред овог проблема, судско веће је поново наишло на мноштво Караџићевих наређења, што суд описује у **34 параграфа** пресуде, којима је Караџић забрањивао гранатирање цивила и наређивао да се на ватру из града одговара пропорционално и само на војне циљеве, као и да се поштује међународно хуманитарно и ратно право. Судско веће признаје да је све то Караџић непрекидно наређивао током рата и као пример даје **18 наређења** које је Караџић у том смислу издао, али, тврди судско веће, све је то била само једна велика обмана међународне јавности. Караџићева **строго поверљива** наређења сопственој војсци у рату су поново проглашена лажним, иако нико други, а поготово не међународна јавност, није имао увид у та наређења осим потчињених јединица којима су упућена.

Уместо да ова аутентична наређења тј. директне доказе узме у разматрање приликом доношења суда о Караџићевој намери у односу на Сарајево, судско веће их користи само као доказ да је Караџић имао утицаја и контролу над српском војском у Сарајеву, да би затим Караџићеву намеру извучило из других, посредних доказа да је током рата у Сарајеву дошло до погибије цивила.

Караџићу није могло помоћи ни сведочење **28 официра** српске војске који су сви до једног превалили пут до Хага да "слажу" да им је заиста наређивано да не отварају ватру на цивиле и да поштују међународно хуманитарно и ратно право. Уместо да укаже поверење сведоцима који су, као инсајдери, једини били у ситуацији да знају шта им је наређивано и шта је била Караџићева политика у односу на Сарајево, судско веће се ослонило на спекулације међународних посматрача у Сарајеву, који једино што су могли да знају је где је нека граната пала. Ти међународни посматрачи најчешће нису знали чак ни

то како је дошло до тога да граната баш ту падне, тј. да ли је одатле претходно било пуцано на српске положаје и где се налазила Армија БиХ у граду, а камоли да знају шта је била Караџићева стратегија за Сарајево. Већина њих је током сведочења занемела када је била суочена са бројим Караџићевим наредбама о заштити цивила у Сарајеву.

Због оваквог односа према доказима одбране, чуди одлука судског већа да јавно призна да је муслиманско руководство у Сарајеву оркестрирало нападе на припаднике УН у граду као и на сопствено становништво, а докази показују и то да је међународна хуманитарна помоћ упућена цивилима завршавала на пијацама где су је људи блиски властима у граду препродавали сопственим, напаћеним грађанима.

У сваком случају, суд је у пресуди тврдоглаво одбијао да макар успут похвали Караџића на залагању које је и само судско веће нашироко описало и, уместо похвале, закључило да је Караџић заправо имао намеру да терорише становништво у Сарајеву под муслиманском контролом, у којем је живео и велики број Срба. Разлог више за овакав закључак, наставља судско веће, је и тај да је Караџић знао да српска војска гранатира цивиле али да упркос томе никада није спровео озбиљну истрагу о наводима да је дошло до незаконитог гранатирања града.

Међутим, одбрана је судском већу предочила на **стотине дневних извештаја** Сарајевско-романијског корпуса (у даљем тексту: СРК) који извештава Главни штаб и Врховну команду да се са Армијом БиХ воде непрестане борбе и да се из града, са практично свих локација, отвара ватра на положаје српске војске, као и да се на ватру одговара ватром по војним циљевима. Чак и да све ово није истина, тј. да је СРК лажно извештавао надређену команду, што је мало вероватно, то не мења чињеницу да је Караџић управо те информације добијао и био у уверењу да СРК борбе води у складу са његовим наређењима.

Поред тога, у случајевима када би Караџић посумњао да је његово наређење прекршено, он није седео скрштених руку, већ је, као што га је судско веће у параграфу 4841 пресуде цитирало, Караџић реаговао и рекао посланицима у Скупштини Републике Српске да је имао *"муку велику када је било оно безвезе гранатирање Сарајева, без потребе. Знам људи ми кажу има неки припит и каже хајмо сада шест по предсједништву, нема никаквог циља, нема сврхе и ја зовем генерала Галића и кажем да ли пуца корпус по Сарајеву? Не пуца. Како знате? Нисам издао наредбу. Може ли без наредбе? Не би требало. Провјерите. Дешава се, није издао наредбу али неки клипан узме право да просипа гранате"*.

Било који разумни судија би овај цитат узео као доказ напора оптуженог да истражи злочине или као доказ да није имао намеру да се у Сарајеву чине злочини. Међутим, судско веће је овај цитат узело само и искључиво као доказ да је Караџић био обавештен о гранатирању града, а не да је Караџић упорно покушавао да истражи овај конкретан пример гранатирања захтевајући од генерала Галића не једном, не два пута, него **пет пута** да провери шта се догодило. И то није био једини пример у пресуди да је Караџић захтевао истрагу, након што би међународни посматрачи окривили српску страну за неки инцидент, истрагу која је увек била спроведена, иако је Караџић, као што то признаје судско веће у параграфу 4912 пресуде, наредио сарајевском корпусу да ватру на војне циљеве у Сарајеву отвара искључиво у односу 1:1.

Дакле, Караџићу се ставља на терет и то што српско правосуђе, војно и цивилно, током рата у БиХ није радило како треба. Иако је судском већу предочено мноштво доказа који показују да се током рата судило Србима за кривична дела учињена на штету Муслимана и Хрвата, важно је напоменути и то да су се судски процеси који су покренути током рата наставили и после рата. На основу кривичних пријава поднетих у рату су многе пресуде против Срба донете након рата. Да је Караџићева политика укључивала селективно судство, не би било никаквих кривичних пријава против Срба, које су омогућиле наставак кривичних поступака након рата. Једини разлог зашто

нису сви поступци против оптужених Срба завршени током рата је био недостатак особља, времена и материјалних услова.

Правосуђе Републике Српске није било неефикасно. Штавише, предратно БиХ судство је било још спорије. Војне судије су током рата живеле у својим канцеларијама и практично радили нон-стоп, много више него у време мира. Током рата, у систему војног правосуђа Републике Српске је било укупно **између 30 и 50 судија** који су морали да процесуирају на десетине хиљада случајева за разна кривична дела, што наравно није могло бити обрађено током три и по године рата. Још прецизније, војни судови у РС су добили **33519** предмета у фази кривичне истраге од којих су завршили **12462**, док су у фази након подизања оптужнице судови запримили укупно **3151** случајева од чега је **2274** предмета завршено.

С друге стране, током својих **23 година постојања**, Трибунал у Хагу је са годишњим буџетом од око **250 милиона долара** и **760 запослених** подигао оптужнице против **161 лица** и успео до 2014. године да заврши **141 суђење**. Ако прихватимо чињеницу да је прво оптужено лице пребачено у Хаг 1995. године, то значи да је **760 запослених** у Трибуналу успело да заврши око **7,5 суђења годишње**. Толико о ефикасности судства.

Сребреница - судско веће на задатку

Последњи релевантни део пресуде се односи на догађаје у Сребреници у јулу 1995. године. Судско веће је закључило да је председник Караџић делио намеру и циљ да се елиминишу босански Муслимани у Сребреници. Подлога за овај закључак је фамозна директива бр. 7 од 8. марта 1995. године, која је, између осталог, налагала Дринском корпусу да створи неподношљиву ситуацију потпуне несигурности без наде даљњег опстанка и живота мештана у Сребреници и Жепи. Ова реченица се налазила при крају документа, који је

укупно имао 13 страна густо куцаног текста и бавио се свим корпусима ВРС, а не само Дринским.

Током суђења, одбрана је установила да је, иако се на њој заиста налази потпис др. Караћића, директива бр. 7 носила печат и протоколарне бројеве Главног штаба а не председника, као и то да је директиву написао један од генерала у Главном штабу. Остало је питање Караџићевог потписа на документу, што Караџић није оспоравао, али ни приликом наших многобројних разговора једноставно није могао да се сети да ли је, када и у каквим околностима потписао тај документ с обзиром на то да је током рата потписао на хиљаде докумената.

Одбрана је током суђења извела неколико сведока који су током рата били саветници Караџићу и који су тврдили да би Караџић, када би добио документ за потписивање који није он написао, он једноставно потписивао документе без да их претходно прочита, јер се радило о великом броју докумената које је председник потписивао. Поред тога, његови саветници су водили бригу да сви документи буду у складу са законом. Чак су и сведоци тужилаштва, међународни преговарачи, потврдили да је Караџић потписивао документе без да их претходно прочита, верујући да потписује оно што су му други рекли да потписује.

Међутим, судско веће све ове доказе уопште није узело у обзир, као ни чињеницу да је директива бр. 7 један једини документ међу оних 2 милиона страна које тужилаштво поседује, који наређује нешто негативно на штету других народа и који носи Караџићев потпис. Да ли би Караџић губио време издавајући десетине и стотине наређења да се заштите цивили друге националности, да би онда само у једном једином документу наредио да се исти ти цивили протерају? Поред тога, у кривичном праву, за разлику од грађанског, сам потпис није довољан да би се установила нечија кривица или нечије стање свести. То мора бити доказано ван разумне сумње, што је

потврдио и сам хашки суд у предмету *Поповић и други*, када је разматрало један контроверзни документ који је потписао пуковник Пандуревић. Према судском већу, Пандуревић је сносио одговорност само у формалном смислу као потписник документа. Суд је у том предмету сматрао да се у недостатку додатних информација не може са сигурношћу утврдити да је Пандуревић био тај који је заиста и написао документ, те да због тога не сноси одговорност у кривичноправном смислу.

Поред тога, Караџићева одбрана је доказала да директива бр. 7 није произвела било каква дејства у пракси, јер се хуманитарна помоћ Сребреници након издавања директиве само повећала, а не смањила како је то директива предвиђала. Исто тако, након директиве бр. 7 и уласка српске војске у Сребреницу три месеца након настанка директиве, Караџић је неколико пута наредио заштиту цивила и заробљеника у Сребреници.

На крају је, као главно питање, остало да се утврди да ли је и, ако јесте, шта председник Караџић знао о кривичним делима у Сребреници. Судско веће се позвало на два посредна доказа да је Караџић наводно био обавештен о убиствима. Суд се прво позвао на писану забелешку једног прислушкиваног разговора од 13. јула 1995. увече, пре било каквих убистава, између Мирослава Дeroњића из Братунца и председника Караџића, током којег је Дeroњић рекао председнику Караџићу да *"је било две хиљаде, а да се током ноћи очекује још"*, на шта је Караџић одговорио да *"сва роба мора бити смјештена у магацине пре дванаест сутра... не у складиштима тамо, него негде другде."*

Снимак овог разговора не постоји, већ само забелешка припадника непријатељске војске који је наводно прислушкивао разговор. Судско веће је закључило да се то *"негде другде"* односи на Зворник, где је требало стрељати заробљенике, а не на логор Батковић, где су заробљеници иначе прослеђивани, што су потврдили и многи сведоци и тужилаштва и одбране. Тачније, сви сведоци осим једног - Момира Николића - сведока који се нагодио

са тужилаштвом да сведочи у њихову корист како би добио мању казну за своју улогу у злочину и како би раније био пуштен из затвора, што се и десило након сведочења у Караџићевом суђењу.

Судско веће је, дакле, закључило да је председник Караџић рекао Дуроњићу да затворенике треба стрељати у Зворнику, на основу тога што је Дуроњић то телефонско наређење наводно пренео пуковнику Беари, а то све начуо Момир Николић из суседне просторије који је о томе сведочио у корист тужилаштва. Момир Николић је последњи сведок коме треба веровати. Николић је давно пре овог сведочења код Караџића, у сопственом суђењу, био толико очајан да направи договор са тужилаштвом, да је чак и самог себе лажно умешао у одређене догађаје у којима уопште није учествовао, због чега га је хашки суд, пре суђења Караџићу, прогласио не кредибилним и неискреним.

Караџићева одбрана је позвала **28 сведока**, укључујући блиске сараднике председника Караџића, високе званичнике у војсци, полицији, служби безбедности и Скупштини, све оне који су имали било какав контакт са Караџићем у јулу и августу 1995. године, дакле у време сребреничке трагедије, и ниједан једини сведок није сведочио да је председник Караџића ишта знао о ликвидацијама у Сребреници. Не постоји ниједан документ којим би Караџић био обавештен о злочинима, не постоји ниједан прислушкивани телефонски разговор који доказује Караџићево сазнање о злочинима, ниједан записани састанак, или макар лапсус који би указао на то да је Караџић било шта знао о трагичним догађајима у Сребреници. Одбрана је доказала негативну чињеницу, да Караџић није знао за убиства, уместо да је тужилаштво натерано да докаже да је Караџић знао за убиства. Упркос томе, судско веће је закључило да Караџић не само да је знао за злочине, већ је имао и геноцидну намеру.

Најбољи коментар на овакву судску пресуду даје дневник генерала Младића, који је током састанка након рата, 22. марта 1996. године, записао да га је

Карацић обавестио да је одлучио да након посете државног секретара САД, Медлин Олбрајт, формира комисију заједно са Уједињеним нацијама, која ће истражити сва наводна убиства у и око Сребренице. Већ следећег дана, 23. марта 1996. године, председник Карацић је издао наређење да се формира комисија и спроведе истрага о наводним убиствима у Сребреници и даље не верујући у писање стране штампе да су се убиства заиста и догодила. Убрзо након тога, 1. априла 1996. Карацић је наредио истрагу у вези свих догађаја у Сребреници, али је, недуго након тога, морао да поднесе оставку на место председника пре него што је истрага завршена.

На крају, приликом хапшења Радована Карацића као др. Дабића на Новом Београду 2008. године, полиција је запленила сва његова писма и преписку са разним бившим сарадницима. У једном таквом писму из 2001. године упућеног Јовану Заметици, др. Карацић пише да Република Српска са убиствима у Сребреници нема ништа, ни даље не верујући да би неко из власти могао бити уpletен у те догађаје. Нажалост, ни тај доказ није био довољан судском већу, које се понашало као да се ради о људима на неком задатку.

Чувени судија Роберт Џексон је током судских процеса нацистима у Нирнбергу након Другог светског рата рекао да *„никада не смемо заборавити да је процес на основу којег данас судимо овим оптуженицима процес на основу којег ће нама сутра судити историја.“* Сада је дошло неко друго време, када су судије мање оптерећене историјом, а још мање доказима. Или као што је то Радован Карацић још у фебруару 1996. године приметио и саопштио српским посланицима *”исто то питање је Хага...Приуштити им то задовољство да поводом мене или било кога тамо доводе лажне свједоке и причају глупости, то би заиста било погрешно и поред добре намјере, погрешно би било, јер није вријеме за правду, ово је вријеме за линч. Овде је у питању покушај линчовања народа.”*